

اجرای طرح آموزش و یادگیری آنلاین در مدارس استان اصفهان در دوران شیوع بیماری

کووید-۱۹

محمد اعتدادی^۱، غلامحسین سخایی^۲، معصومه پوررجب^۳، مهدی کیانی^۴

۱. مدیرکل آموزش و پرورش، اصفهان، ایران.
۲. معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و منابع انسانی اداره کل آموزش و پرورش، اصفهان، ایران.
۳. رئیس گروه تحقیق و پژوهش، فوق دکتری علوم تربیتی، اداره کل آموزش و پرورش، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول).
۴. کارشناس فناوری اطلاعات و ارتباطات، اداره کل آموزش و پرورش، اصفهان، ایران.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره پنجم، شماره چهل و چهارم، خردادماه ۱۳۹۹، صفحات ۲۴-۱۲

چکیده

بیماری کووید-۱۹ در عرض کمتر از چند هفته نگاه جهانی به آموزش را تغییر داد و نحوه‌ی آموزش به دانش‌آموزان در سراسر جهان را دستخوش تغییرات فراوان نمود. با گسترش این بیماری در سراسر آسیا، اروپا، خاورمیانه، استرالیا و ایالات متحده آمریکا، بسیاری از کشورها اقدامات سریع و قاطعی را برای کاهش توسعه همه‌گیر و همه‌جانبه‌ی آن انجام داده‌اند و مسئولان آموزشی از دانش‌آموزان درخواست کردند تا در خانه، آموزش را پیگیری نمایند. متولیان در مناطق درگیر به فراخور امکانات موجود، شروع به تدوین بسته‌های آموزشی از راه دور نمودند. در ایران و در استان اصفهان، با استفاده از سامانه جامع منابع سازمانی (ERP) و تجهیز و راه‌اندازی استودیوهای کروماکی و real از همان ابتدای شیوع این بیماری، به تدوین محتوای آموزشی با توجه به بودجه‌بندی کتب درسی پرداخت، تا به شعار «آموزش تعطیل نیست» جامه عمل بپوشاند. در این مقاله ضمن بررسی ویژگی‌ها و ساختار ERP سعی گردیده است گوشه‌ای از تلاش‌های اداره کل آموزش و پرورش این استان در امر آموزش از راه دور، نشان داده شود. در پایان با توجه به امکانات موجود و پیش‌بینی شرایط آینده، را ارائه پیشنهاداتی در این زمینه می‌پردازد.

واژه‌های کلیدی: کووید-۱۹، سامانه جامع منابع سازمانی (ERP)، آموزش از راه دور، آموزش مجازی.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره پنجم، شماره چهل و چهارم، خردادماه ۱۳۹۹

مقدمه

در پی اعلام شیوع بیماری کووید-۱۹ در دسامبر ۲۰۱۹ در شهر ووهان چین (استان هوئی) تا ۳۰ مارس ۲۰۲۰ بر اساس گزارش‌های معتبر، بیش از یک میلیارد و ششصد میلیون نفر از دانش‌آموزان سراسر جهان به دلیل این بحران از شرکت در آموزشگاه‌ها و مدارس منع شده‌اند. همچنین ۱۹۵ کشور در سرتاسر جهان دستور تعطیلی کلی و یا منطقه‌ای مدارس خود را صادر نموده‌اند (یونسکو^۱، ۲۰۲۰). اقدامات بهداشت عمومی مانند رعایت فاصله اجتماعی، تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها، لغو مراسم مذهبی، منع برگزاری اجتماعات (مانند مسابقات، همایش‌ها و کنسرت‌ها)، قرنطینه خانگی، کاهش ساعت کاری کارکنان ادارات دولتی، برگزاری کلاس‌های آموزش رعایت بهداشت عمومی و فردی از مؤلفه‌های مهم اقدامات محلی، ملی و بین‌المللی نسبت به شیوع این بیماری است.

پس از اعلام رسمی اولین گزارش مربوط به شیوع کووید-۱۹ در ایران در ۲۹ بهمن ۱۳۹۸، دولت جمهوری اسلامی ایران از تاریخ ۱۰ اسفند ۱۳۹۸ دستور تعطیلی مدارس و دانشگاه‌های سراسر کشور را به‌عنوان یکی از اقدامات اضطراری برای جلوگیری از شیوع بیشتر این بیماری صادر نمود. وزارت آموزش و پرورش تخمین زد که صرف‌نظر از دانشجویان دانشگاه‌ها، بیش از ۱۴٫۵ میلیون کودک و نوجوان در خانه‌های خود محدود شده‌اند. از این تعداد شامل بیش از هشت میلیون و هشتصد دانش‌آموز در دوره ابتدایی و پیش‌دبستانی و بیش از پنج میلیون و ششصد دانش‌آموز دوره دبیرستان به تحصیل اشتغال داشتند. اطلاعات دقیق‌تر در جدول شماره ۱ به نمایش گذاشته شده است.

جدول ۱: آمار دانش‌آموزان و دانشجویان در ایران به تفکیک جنسیت			
دوره تحصیلی	دختر	پسر	جمع
پیش‌دبستانی	۳۴۹۶۵۸	۳۵۶۴۳۵	۷۰۶۰۹۳
ابتدایی	۴۰۹۶۸۱۹	۴۰۷۴۸۴۸	۸۱۷۱۶۶۷
متوسطه	۲۷۳۰۰۹۳	۲۹۵۴۱۴۵	۵۶۸۴۲۳۸
جمع	۷۱۷۶۵۷۰	۷۳۸۵۴۲۸	۱۴۵۶۱۹۹۸

با توجه به تعطیلی مدارس و شعار وزارت آموزش و پرورش؛ «آموزش تعطیل نمی‌باشد»، تلاش‌های گسترده‌ای از سوی وزارت آموزش و پرورش، ادارات، مدارس و معلمان در سراسر کشور در همه سطوح انجام گردید تا بستر مناسب جهت آموزش به‌صورت آنلاین و از راه دور ایجاد شود. این اقدامات سراسری کمک کرد تا نگرانی‌های بسیاری از والدین در مورد وضعیت تحصیلی فرزندان، کاهش یابد. یکی از اقدامات وزارت آموزش و پرورش راه‌اندازی شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد) می‌باشد، که با استفاده از این اپلیکیشن امکان برگزاری کلاس‌ها به‌صورت آنلاین برقرار گردید.

اگرچه این عزم و اداره وجود دارد، ولی مشکل اینجاست که بسترهای مناسب آموزش مجازی و از راه دور در ایران قبل از وجود این چالش ایجاد نگردیده بود و یا در صورت وجود ناقص در برخی از استان‌های برخوردار، و به‌صورت فراگیر و عادلانه در تمامی نقاط کشور توسعه نیافته بود. از این‌رو بسیاری از استان‌های کشور با مشکلات متعددی در این زمینه مواجه گردیده‌اند. علاوه بر

¹ UNESCO

مسائل آموزشی، مسائل نگران‌کننده دیگری نیز وجود دارد، که توجه به آن‌ها و اجرای اقدامات لازم می‌بایست در رأس امور مسئولین آموزش و پرورش قرار گیرد. بر اساس آخرین یافته‌های پژوهشگران، بسته شدن طولانی مدت آموزشگاه‌ها و مدارس و قرنطینه خانگی دانش‌آموزان در هنگام شیوع بیماری، می‌تواند تأثیرات منفی بر سلامت جسمی و روحی آن‌ها بر جای بگذارد (برازندال^۱ و همکاران، ۲۰۱۷؛ بروکس^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). شواهد نشان می‌دهد که کودکان در زمان تعطیلی مدارس مانند تعطیلات تابستانی، از نظر جسمی فعالیت کمتری دارند، مدت زمان طولانی تری به صفحه موبایل خیره می‌شوند، الگوهای خواب نامنظمی دارند و رژیم غذایی نامناسبی را پیروی می‌نمایند. همه این عوامل منجر به افزایش وزن و از بین رفتن آمادگی قلبی-تنفسی می‌شود (برازندال و همکاران، ۲۰۱۷؛ وانگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). چنین تأثیرات منفی بر سلامتی کودکان، احتمالاً زمانی که کودکان بدون فعالیت، در فضای بسته و به‌دوراز تعامل با همسالان خود، در زمان قرنطینه به سر می‌برند تشدید می‌شود. تأثیر روانی این موضوع بر کودکان و نوجوانان شاید یکی از موضوعاتی است که به راحتی نادیده گرفته می‌شود. عوامل استرس‌زای دیگری از قبیل طولانی شدن مدت زمان قرنطینه، ترس از ابتلا به بیماری، ناامیدی و بی‌حوصلگی، دریافت اطلاعات نامناسب، عدم تماس حضوری با همکلاسی‌ها، دوستان و معلمان، کمبود فضا برای فعالیت شخصی در خانه و فشار ناشی از خسارت مالی-اقتصادی خانواده می‌تواند اثرات مشکل ساز و ماندگارتری داشته باشند (بروکس و همکاران، ۲۰۲۰). برای کاهش عواقب قرنطینه خانگی، سازمان‌های دولتی و غیردولتی (سازمان‌های مردم‌نهاد)، جامعه، مدارس و والدین باید از تمام جوانب زیان‌بار این موضوع آگاه باشند و اقدامات بیشتری جهت برطرف کردن آثار این جوانب، انجام دهند.

تعطیلی مدارس دارای ویژگی‌های منحصربه‌فردی است که وضعیت را بشدت چالش‌برانگیز می‌نماید. برخی از این ویژگی‌ها عبارت‌اند از این‌که: در اعمال برنامه‌ای جایگزین باید شفافیت و فوریت وجود داشته باشد، اما متأسفانه هیچ برنامه‌ی واضح و روشنی برای ادامه آموزش در این شرایط تاکنون وجود نداشته است. عدم اطمینان لازم هم در مورد شدت بیماری و هم در چگونگی مواجهه شدن با آن، توصیه‌ها برای الزامی بودن و ادامه دادن قرنطینه خانگی را به سرعت با تردید مواجه می‌کند. از همه مهم‌تر مشکل اساسی در منابع اصلی اطلاعاتی است که باید در اختیار دانش‌آموزان، خانواده‌ها و معلمان قرار گیرد. مرجع این اخبار و اطلاعات اصولاً تیم مدیریت مدرسه هستند که البته متخصص بیماری‌های عفونی نمی‌باشند (بروانک-مایر^۴ و همکاران، ۲۰۱۳). تجارب به‌دست‌آمده از شیوع بیماری‌های قبلی در جهان (مانند سارس، آنفولانزای H1N1 و ابولا) و تعامل با برخی کشورها همچون: چین، ژاپن، کره جنوبی و هنگ کنگ که پیش‌تاز مهار این بیماری بوده‌اند، می‌تواند برای طراحی یک برنامه مفید و مؤثر برای مقابله با این چالش در ایران ارزشمند باشد (دکوزینو^۵ و همکاران، ۲۰۱۹). دولت باید در مورد این دوره غیرمعمول، آگاهی لازم از تأثیرات بالقوه را بر سلامت جسمی و روانی قرنطینه خانگی، افزایش دهد. همچنین، باید دستورالعمل‌ها و اصول بهداشتی مربوط را به‌منظور

¹ Brazendale

² Brooks

³ Wang

⁴ Braunack-Mayer

⁵ Braunack-Mayer

یادگیری مؤثرتر به صورت آنلاین برای استفاده شهروندان و دانش آموزان ارائه دهد، تا اطمینان حاصل کند که محتوای دوره‌ها مطابق با الزامات آموزشی تدوین شده است.

بهره‌گیری از تجارب ارزشمند جهانی به منظور طراحی الگو و مدل بومی

همان‌گونه که بیان شد، طی چند ماه، ظهور و شیوع بیماری کووید-۱۹ نحوه آموزش به دانش آموزان را در سراسر جهان تغییر داد. این تغییرات به ما یک نگاه اجمالی در خصوص اینکه چگونه آموزش و پرورش می‌تواند در طولانی مدت بهتر یا بدتر شود، را ارائه می‌دهد. تصمیمات اتخاذ شده مربوط به کنترل ریسک از سوی کشورها باعث شد که میلیون‌ها دانش آموز، موقتاً یادگیری در منزل را تجربه نمایند. هرچند این تغییرات در سبک آموزش و یادگیری باعث بروز ناراحتی‌ها و آسیب‌هایی شده، اما نمونه‌های جدیدی از نوآوری‌های آموزشی را نیز خلق نموده است. اگرچه قضاوت در مورد چگونگی تأثیر این بیماری بر دستگاه‌های آموزشی در سراسر جهان بسیار زود است، اما نشانه‌های مختلفی وجود دارد که نشان می‌دهد این بیماری می‌تواند تأثیرات ماندگاری در مسیر نوآوری‌های یادگیری و دیجیتالی شدن آموزش داشته باشد. در این مقاله چهار روند زیر را که می‌تواند به تحولات آینده اشاره کند و به عنوان تجربه ارزشمند بشری مبنای طرح بومی پیشنهادی ما قرار گرفته است را مرور می‌کنیم:

الف- تغییر الزام‌آور روال سنتی فرایند آموزش در جهان

سرعت آهسته تغییر در سیستم آموزش و پرورش و آموزش عالی در سطح جهان، با رویکردهای قدیمی و مبتنی بر سخنرانی در زمینه تدریس، اصرار مؤسسات بر روش‌های سنتی، و اداره کلاس‌ها به صورت بی‌روح و فاقد نشاط، در گذشته بسیار تأسف بار می‌نمود. با این حال، کووید-۱۹ تبدیل به یک کاتالیزور برای مؤسسات آموزشی در سراسر جهان جهت جستجوی راه‌حل‌های نوآورانه در یک دوره نسبتاً کوتاه، شده است.

برای جلوگیری از کاهش سرعت و ویروس، دانش آموزان ملزم به استفاده از اپلیکیشن‌ها، تلفن همراه، تبلت، لپ‌تاپ، کامپیوتر گردیده و یا از طریق تدریس‌هایی که به صورت زنده از تلویزیون پخش می‌شد شروع به یادگیری در خانه نمودند. در هنگ کنگ استفاده از اپلیکیشن‌های تعاملی، و در چین آموزش زنده از طریق شبکه‌های تلویزیون ملی مرسوم گردید. راه‌حل‌های ساده‌تر، اما با خلایقیت کمتر، در سراسر جهان اجرا شد؛ مثلاً در یک مدرسه در نیجریه ابزارهای استاندارد آموزش هم‌زمان آنلاین (مانند خواندن مطالب از طریق کلاس‌های گوگل)، یا آموزش هم‌زمان ویدئوهای آموزشی به منظور پیشگیری از تعطیلی فرایند یادگیری استفاده شد. یا مثلاً در یک مدرسه در لبنان، دانش آموزان شروع به آموزش کلاس‌های عملی و کارگاهی از طریق یادگیری آنلاین کردند، برای مثال، در دروسی مانند تربیت‌بدنی، دانش آموزان فیلم‌های خود را از نحوه تمرین و ورزش کردنشان را به عنوان «مشق شب/تمرین» برای معلمانشان ارسال کردند و به‌سوی مهارت‌های جدید دیجیتال سوق داده شده‌اند. آنان زمان زیادی را صرف عکس‌برداری، ویرایش و ارسال فیلم‌های خود می‌کنند.

با فراگیر شدن فن‌آوری 5G در کشورهایی مانند چین، آمریکا و ژاپن، یادگیرندگان و ارائه‌دهندگان را می‌بینیم که واقعاً «یادگیری در هر نقطه و زمان» را با مفهوم آموزش دیجیتال در طیف وسیعی از قالب‌ها، به نمایش گذاشته‌اند. یادگیری سنتی و کلاسی که به صورت حضوری با روش‌های جدید یادگیری تکمیل خواهد شد - از پخش زنده آموزش‌های تلویزیونی تا تجهیزاتی تحت عنوان

«تأثیر گذارنده های آموزشی» گرفته تا تجربیات فضای مجازی. یادگیری می تواند به یک عادت جدید تبدیل شود که با روال روزمره زندگی ترکیب شده و تبدیل به یک شیوه و سبک زندگی جدید شود.

ب)- اهمیت دادن به مشارکت آموزشی در بخش های غیردولتی و خصوصی

فقط در چند ماه گذشته، شاهد هستیم که ائتلاف های جدیدی در جهت امر یادگیری، با ذینفعان متنوع - از جمله دولت ها، ناشران، متخصصان آموزش و پرورش، ارائه دهندگان فناوری های نوین، و اپراتورهای شبکه مخابرات، شکل گرفته اند. این گروه ها در کنار یکدیگر جمع شده اند تا از سیستم عامل های دیجیتال به عنوان یک راه حل موقت برای بحران استفاده کنند. در کشورهایی که آموزش عمده توسط دولت ارائه می شود، این امر می تواند به یک روند مؤثر و متعاقب آن به یک رویه برای آموزش آینده بدل شود. به عنوان مثال: در چین، وزارت آموزش و پرورش گروهی از مؤلفه های متنوع را برای ایجاد یک بستر جدید یادگیری و پخش آنلاین مبتنی بر ذخیره سازی در اینترنت، نه در شبکه محلی بلکه در سطح ملی فراهم کرد. همچنین به روزرسانی مجموعه زیرساخت های آموزشی، با همکاری وزارت آموزش و پرورش و وزارت صنعت و فناوری اطلاعات، را در دستور کار خود قرارداد. همچنین، مجمع «با هم بخوانیم» (مستقر در هنگ کنگ) که ائتلافی با بیش از ۶۰ سازمان آموزشی، ناشران، رسانه ها و متخصصان صنعت سرگرمی است، شکل گرفت. این مجموعه بیش از ۹۰۰ محتوای آموزشی از جمله فیلم، کتاب، ابزارهای دسترسی و خدمات مشاوره به صورت رایگان را ارائه می دهد. هدف این مجمع در استفاده از این فرصت های جدید و ادامه این روش، حتی پس از مهار بیماری کووید-۱۹ ادامه خواهد داشت.

این گونه مثال ها نشان می دهد که نوآوری آموزشی مورد توجه ویژه، فراتر از پروژه های معمولی اجتماعی یا غیرانتفاعی حمایت دولت را به خود جلب کرده اند. در دهه گذشته، ما شاهد علاقه و سرمایه گذاری بسیار بیشتری از بخش خصوصی که به راه حل های آموزش جدید و نوآوری منجر می شد، بوده ایم. از شرکت مایکروسافت و گوگل در ایالات متحده و سامسونگ در کره جنوبی گرفته تا شرکت های چینی، متوجه استراتژی های ضروری برای جامعه تحصیل کرده، شده اند. در حالی که اکثر ابتکارات تا به امروز به حوزه و هدف خاصی محدود بوده، این بیماری همه گیر می تواند راه را برای ایجاد ائتلاف های متقابل در مقیاس بزرگ تر برای رسیدن به یک هدف آموزشی مشترک هموار کند.

ج)- جلوگیری از افزایش شکاف دیجیتال

اکثر مدارس در سطح جهان برای ادامه تدریس راه حل هایی را پیدا کرده اند؛ اما کیفیت یادگیری به شدت به سطح و کیفیت دسترسی دیجیتال بستگی دارد. از این گذشته، فقط حدود ۶۰٪ از جمعیت جهان از خدمات آنلاین می توانند استفاده نمایند. علیرغم آن که کلاس های مجازی در رایانه های شخصی ممکن است در هنگ کنگ یک معیار باشد، نباید این حقیقت را از نظر دور داشت که بسیاری از دانش آموزان در کشورهای کمتر توسعه یافته اقتصادی، به یادگیری و ارسال پاسخ ها و تکالیف خود فقط از طریق واتساپ یا ایمیل وابسته هستند.

علاوه بر این، هرچه خانواده ها در تنگنای مالی قرار داشته باشند در نتیجه استفاده کمتری از فناوری خواهند داشت. در نتیجه، دانش آموزان آن ها نیز به طور خودکار از تحصیل باز می مانند. هنگامی که کلاس ها به صورت آنلاین برگزار می شود، این کودکان دلیل

هزینه دستگاه‌های الکترونیک و دیجیتالی، از آموزش باز می‌مانند. مگر در مواردی که هزینه‌های دسترسی کاهش یابد و امکان دسترسی در همه کشورها افزایش یابد. تردید نیست که شکاف در کیفیت آموزش و در نتیجه برابری اقتصادی - اجتماعی بیشتر تشدید می‌شود. اگر دسترسی آموزشی در گرو دسترسی به آخرین فن‌آوری‌ها تعیین شود، ممکن است بجای شکاف طبقاتی ما در آینده شاهد شکاف دیجیتالی شدیدتری باشیم.

(د)- توسعه مهارت‌هایی که بتواند مقاومت دانش‌آموزان را در مواجهه با شرایط موجود افزایش دهد

گسترش سریع بیماری کووید-۱۹ اهمیت مقاومت در مواجهه‌شدن با تهدیدات مختلف را نشان داد، از بیماری همه‌گیر تا خشونت افراطی، تغییرات آب و هوایی و حتی تغییر سریع فناوری. شیوع بیماری کووید-۱۹ فرصتی برای یادآوری مهارت‌های لازم دانش‌آموزان در این دنیای غیرقابل پیش‌بینی است. مهارت‌هایی مانند تصمیم‌گیری آگاهانه، مهارت حل مسئله خلاقانه و شاید مهم‌تر از همه سازگاری. برای اطمینان از ضروری بودن یادگیری این مهارت‌های برای دانش‌آموزان، باید در اولویت باشد، ایجاد روحیه مقاومت و زدودن عنصر یاس و ناامیدی در دستگاه‌های آموزشی ما نیز باید ایجاد شود.

طراحی آموزش مجازی در استان اصفهان بر اساس بهره‌گیری از تجارب جهانی

استان اصفهان، ششمین استان کشور از لحاظ مساحت و سومین استان کشور از لحاظ جمعیت است. آمار دانش‌آموزان این استان به تفکیک دوره و جنسیت در جدول شماره ۲ ارائه گردیده است. این آمار نشان می‌دهد ۶,۲۵٪ دانش‌آموزان کشور در استان اصفهان مشغول به تحصیل می‌باشند.

جدول ۲: آمار کل دانش‌آموزان و دانشجویان استان اصفهان به تفکیک جنسیت			
جمع	پسر	دختر	
۵۰۹۱۸	۲۶۰۹۲	۲۴۸۲۶	پیش‌دستانی
۴۷۹۰۰۶	۲۴۶۳۷۰	۲۳۲۶۳۶	ابتدایی
۳۸۰۸۴۱	۱۹۱۳۹۹	۱۸۹۴۴۲	متوسطه
۹۱۰۷۶۵	۴۶۳۸۶۱	۴۴۶۹۰۴	جمع

منبع: گروه طرح و برنامه استان اصفهان - فروردین ۹۹

از آنجاکه استان اصفهان همیشه پیشتاز ارائه و اجرای طرح‌های آموزشی به‌ویژه در حوزه فناوری از قبیل سامانه جامع مدیریت یادگیری و آموزش فرهنگیان (LTMS)، سیستم اتوماسیون اداری، سامانه مشارکت‌ها ویژه مدارس غیردولتی^۱ و چندین سامانه دیگر بوده است، هم‌زمان با انجام تمهیدات آموزشی در سراسر کشور، اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان نیز مطالعه در این زمینه را آغاز کرد. طی جلسات متعدد و بررسی امکانات موجود، مقرر گردید سامانه ERP که حاصل ماه‌ها تلاش کارشناسان این اداره کل محسوب می‌شد، به‌عنوان بستر این فعالیت در شرایط بحرانی در نظر گرفته شود. این در حالی بود که تعطیلی منطقه‌ای مدارس اصفهان از تاریخ ۱۶ اسفند ۱۳۹۸ هم‌زمان با اجرای مصوبه دولت مبنی بر تعطیلی کامل مدارس کشور آغاز گردید.

¹ www.mosharekatha.ir

پس از دریافت اخبار از ستاد مدیریت کرونا استان اصفهان، کمیته استانی اضطراری جهت بررسی شرایط و پیش‌بینی مسائل پیش‌رو با حضور مدیرکل، معاونین و تنی چند از روسای ادارات تشکیل گردید. در هفته اول جلسات کمیته به صورت روزانه و حدود ۳ ساعت برگزار می‌گردید. در همان هفته اول طی بررسی وضع موجود، نیاز به وجود کارگروه‌های تخصصی مختلف جهت پیگیری موضوعات در حیطه‌های تخصصی مصوب گردید. این کارگروه‌های ایجاد شده شامل: آموزش از راه دور و تولید محتوا، صدای مشاور، سرگرمی‌های قرنطینه‌ای، توجه به مناطق کمتر توسعه‌یافته و ... بود. هر کارگروه علاوه بر انجام وظایف محوله مخصوص به خود به سایر کارگروه‌ها نیز تعامل برقرار می‌کرد، تا علاوه بر تداوم آموزش، از عوارض و پیشامدهای احتمالی که مانع رسیدن به اهداف می‌شد، جلوگیری به عمل آید. ما در این مقاله بر اساس موضوع آن به بررسی جامع‌تری از وظایف کارگروه آموزش و یادگیری آنلاین به منظور دستیابی به حداکثر بهره‌گیری از شرایط پیش‌آمده در این گونه آموزش‌ها و تبدیل این تهدید به یک فرصت بی‌نظیر در تحولات آموزشی می‌پردازد.

نحوه شکل‌گیری سامانه جامع منابع سازمانی (ERP)

طراحی سامانه جامع منابع سازمانی (ERP)^۱ به آدرس <http://erp.isfedu.ir> پس از ارائه طرح به‌روزرسانی نحوه‌ی اجرای درس کارورزی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان توسط حوزه معاونت پژوهش و برنامه‌ریزی اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان کلید خورد. با توجه به تعداد تقریبی ۲۲۰۰ دانشجوی کارورز دانشگاه فرهنگیان در سال ۹۸ (تعهد دبیری ۱۱۰۰ نفر و استخدام پیمانی حدود ۱۰۰۰ نفر) و پیش‌بینی افزایش صعودی تعداد دانشجویان در سال‌های آتی (تا حدود ۳۲۰۰ نفر کارورز در سال ۱۳۹۹)، مشخص نمودن توزیع آنان در مدارس شهرستان اصفهان (۶ ناحیه)، کاشان و نجف‌آباد به صورت سنتی و دستی کار بسیار وقت‌گیری بود. از این‌رو برای اولین بار در سطح کشور، برنامه‌نویسی و طرح اولیه سامانه کارورزی جهت توزیع مناسب دانشجویان دانشگاه فرهنگیان از بهمن سال ۱۳۹۷ آغاز گردید. این سامانه که در مهرماه سال ۱۳۹۸ همراه با بازگشایی مدارس افتتاح گردید، به‌مرور جهت جلوگیری از جزیره‌ای شدن سامانه‌های آموزش و پرورش، سایر سامانه‌ها نیز به این سامانه اضافه گردید. درواقع سامانه ERP با هدف یکپارچه‌سازی تمامی فرایندهای سازمان در استان طراحی، تحلیل و پیاده‌سازی شده است. در بستر اصلی این سامانه از تکنولوژی دات نت کر بهره گرفته شده و تمام بخش‌های نیازسنجی، طراحی، تحلیل، پیاده‌سازی و توسعه آن به صورت بومی و توسط کارشناسان و متخصصین اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان صورت گرفته است. سامانه مذکور در حال حاضر در بستر وب در دسترس کاربران بوده و نسخه موبایل آن نیز در حال توسعه می‌باشد.

این سامانه تا قبل از شیوع بیماری کووید-۱۹ شامل زیرسامانه‌های توسعه سنواتی، ابلاغ، گزارشات، فرم ساز، امتحانات، فراخوان ها، اتوماسیون اداری، فیش حقوقی، احکام، کارورزی، انجمن اولیاء، واحد سازمانی، مصرف انرژی، شاخص‌های عملکردی^۲،

^۱ Enterprise Resource Planning

^۲ KPI

پشتیبانی^۱، ارتباط با دستگاه‌های پرسنلی و وام ضروری بود. با شروع تعطیلی مدارس به دلیل شیوع این ویروس و به دلیل نیاز به وجود بستری مناسب برای آموزش‌های مجازی، زیرسامانه‌ای تحت عنوان آموزش و یادگیری نیز به این سامانه اضافه گردید. بررسی چالش‌های پیش روی آموزش و پرورش بیانگر این حقیقت است که آموزش و پرورش در هر برهه از زمان ویژگی‌ها و اختصاصات مخصوص به خود را داشته است. در عصر حاضر با افزایش سرسام‌آور سرعت تکنولوژی و فناوری چالش‌های متمایزتری از قبل را پیش روی خود می‌بیند. با توجه به وضعیت موجود و پیش‌بینی شرایط آینده در تداوم احتمالی تعطیلی مدارس، از ابتدای اسفند ۹۸ تاکنون سامانه جامع منابع سازمانی، مازول آموزش و یادگیری، با بیش از ۱۰۰۰ محتوای آموزشی بارگذاری شده و در دسترس تمامی دانش‌آموزان و معلمان استان قرار گرفت. همچنین، محتوای آموزشی تمامی دروس تا پایان کتاب در حال ضبط، تدوین و آماده‌سازی شد که به تدریج در روزهای آتی بارگذاری خواهد شد.

ساختار و ویژگی‌های سامانه ERP

از لحاظ ساختاری، سامانه ERP توانسته است با زیرساخت‌های فناوری قوی بستری امن به منظور حفظ امنیت داده‌های تولیدی، تدارک محیط ایزوله و اختصاصی برای دانش‌آموزان با کمترین مصرف حجم اینترنت، فراهم آورد. ساختاری که بر اساس توافق با شرکت مخابرات برای مصارف خانگی با ۷۵ درصد تخفیف، دسترسی به تدریس معلمان مجرب و توانمند را برای تمامی دانش‌آموزان استان در مدارس دولتی و غیردولتی امکان‌پذیر می‌نماید.

همچنین با فعال شدن امکان ارتباط دوطرفه میان دانش‌آموز و معلم در بخش دنبال کنندگان پروفایل معلمان و نظردهی بر روی محتواهای موجود، دانش‌آموزان می‌توانند سوالات و ابهامات خود را مطرح کنند. راهنمای استفاده از بخش آموزش و یادگیری، در صفحه اول سامانه (پس از ورود) به تفکیک جهت استفاده معلمان و دانش‌آموزان قرارداد شده است.

یکی از امتیازات ویژه این سامانه، برقراری ارتباط دوطرفه میان معلم و دانش‌آموز است. معلم می‌تواند با تأیید درخواست برقراری ارتباط دانش‌آموزان در پروفایل خود امکان این ارتباط را فراهم نماید و با تشکیل کلاس‌های مجازی و افزودن دانش‌آموزان خود به این کلاس‌ها و ارائه تکالیف و پاسخ‌گویی به سوالات دانش‌آموزان، فرایند آموزش را تکمیل نماید. در حال حاضر زیرسامانه آموزش و یادگیری، شامل پنج قسمت محتوای آموزشی، کلاس‌های من، بانک سوالات، لیست آزمون‌ها و برترین‌ها می‌باشد، که در این قسمت به شرح مختصر هر یک از این بخش‌ها می‌پردازیم.

الف- محتوای آموزشی: در ابتدا با مشورت گروه‌های درسی استان معلمان زبده هر رشته و درس انتخاب شدند. سپس در استودیو مجازی مرکز تحقیقات معلمان استان، با توجه به بودجه‌بندی آموزشی سال تحصیلی در اسفند ۹۸، ضبط تدریس دروس مختلف توسط معلمان زبده آغاز شد. پس از آن، مرحله تدوین و سپس بارگذاری در سامانه به تفکیک دوره، پایه و رشته انجام گردید. این سامانه استفاده عام داشته و بدون هیچ محدودیتی تمامی دانش‌آموزان استان با ورود به سامانه می‌توانند به صورت خودکار به تمامی دروس مربوط به دوره، پایه و رشته خود دسترسی کامل داشته باشند، همچنین می‌توانند فیلم‌های بارگذاری شده را مشاهده نموده

¹ Ticketing

و در خصوص محتوا نظرات و یا سوالات خود را ارسال نمایند. به‌غیراز دروس مختص به هر پایه و رشته، یک سری دروس دیگر به‌صورت عمومی برای تمامی پایه‌ها و رشته‌ها ضبط و تدوین گردیده‌اند، مانند مباحث مربوط به مشاوره و تربیت‌بدنی. در این قسمت همچنین آمار مربوط به استفاده‌کنندگان محتوا و تعداد بازدید قابل مشاهده می‌باشد که این آمار مربوط به تعداد دروس فعال، تعداد بازدیدکنندگان از دروس فعال، تعداد محتوای فعال، تعداد بازدید از محتواهای فعال و تعداد کلاس‌های مجازی تشکیل شده می‌باشد. همچنین علاوه بر دانش‌آموزان، تمامی معلمان (مدارس دولتی، غیردولتی و غیرانتفاعی و ...) و همچنین فراگیران نهضت سوادآموزان نیز می‌توانند به‌تمامی محتواهای آموزشی مربوط خود که در سامانه قرار داده شده است دسترسی پیدا نموده و نظرات خود را جهت ارتقا محتوا و بهبود فرایند ارسال نمایند.

ب- کلاس‌های من: در این قسمت هر معلم بر اساس اینکه در چه مدرسه یا مدرسی تدریس می‌نماید، کلاس مجازی خود را تشکیل داده و دانش‌آموزان را از لیست دانش‌آموزان مدرسه انتخاب نماید. پس از تشکیل هر کلاس و هنگام آغاز درس بخش‌های مختلفی مانند اعلان اخبار و اطلاعیه، پرسش و پاسخ، تمرین و آزمون فعال می‌باشد. در بخش اعلان اخبار و اطلاعیه معلم می‌تواند اخبار و اطلاعیه‌های لازم را برای همان کلاس درج نماید. همچنین در کلاس می‌تواند قابلیت پرسش و پاسخ را راه‌اندازی نماید؛ مثلاً یک سوال مطرح نماید و از دانش‌آموزان بخواهد که پاسخ دهند و یا برعکس، دانش‌آموز سوالی را مطرح کند و از معلم و یا سایر دانش‌آموزان پاسخ آن را طلب کند. در بخش تمرین معلم می‌تواند یک فایل تمرین را بارگذاری نموده تا دانش‌آموزان تمرین را مشاهده و پاسخ دهند و فایل حاوی پاسخ خود را ارسال نمایند. در این صورت هم‌زمان معلم می‌تواند فایل پاسخ دانش‌آموزان خود را مشاهده و نمره‌گذاری نماید. همچنین این بخش شامل آزمون است که به تفضیل در قسمت «ج» و «د» توضیح داده خواهد شد.

ج- بانک سوالات: در این قسمت معلم می‌تواند بانک سوالات نامحدودی را برای خود ایجاد نماید. هر بانک سوال نیز می‌تواند تعداد نامحدودی در انواع سوالات مختلف را در درون خود داشته باشد. در حال حاضر بانک سوالات شامل سوالات چهارگزینه‌ای است و به‌زودی انواع آزمون‌های دیگر نیز به آن اضافه خواهد شد.

د- لیست آزمون‌ها: در این بخش پس از تعریف هر بانک سوال، معلم می‌تواند تعداد نامحدودی آزمون را تعریف نماید. به‌عنوان مثال: از ترکیب چند بانک سوال، سوالات مشخصی را انتخاب نموده و در قالب یک آزمون ارائه نماید. سپس زمانی که دانش‌آموز وارد کلاس می‌شود، می‌تواند آزمون‌ها را مشاهده و به سوالات آن پاسخ دهد. پاسخ‌ها همان لحظه توسط سامانه تصحیح شده و نتیجه برای دانش‌آموز قابل مشاهده خواهد بود. در این قسمت دانش‌آموز می‌تواند به سوالاتی که پاسخ درست و یا اشتباه داده نیز دسترسی پیدا کند. همچنین کارنامه‌ای برای دانش‌آموز صادر می‌شود. در دوره ابتدایی نمرات به‌صورت توصیفی و در دوره متوسطه به‌صورت کمی (عدد) نمایش داده می‌شوند. از طرف دیگر معلم نیز در صفحه شخصی خود می‌تواند تمامی عملکردها، نمره‌ها و پاسخ‌های دانش‌آموزانش را مشاهده و پیگیری نماید.

ه- برترین‌ها: در این قسمت مدارس و کلاس‌های فعال قائل مشاهده است. درواقع در این قسمت معلمان، مدارس و مناطق/نواحی که بیشترین فعالیت را دارند، طی آمار و ارقام نمایش داده می‌شود. در حال حاضر در سامانه معلمان برتری که بیشترین فعالیت و محتوای آموزشی را تولید نموده و نسبت به بارگذاری تمرین‌های بیشتری اقدام نموده‌اند، رصد می‌شوند. این شاخص می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای انتخاب معلم نمونه یا معلم برتر مدنظر مدیران قرار گیرد.

تهیه محتوای آموزشی در استودیو مجازی

امکان ارتباط معلمان و مدیران با دانش‌آموزان به روش‌های مختلف و بخصوص از طریق فضاهای مجازی امکان‌پذیر است. معاونت پژوهش و برنامه‌ریزی منابع انسانی با همکاری گروه‌های درسی به تهیه فیلم‌های آموزشی توسط مجرب‌ترین معلمان استان اقدام نمود. فیلم‌های آموزشی در دسترس تمامی دانش‌آموزان قرار گرفته و پیشرفت تحصیلی آنان با روش‌های خاص بررسی می‌گردد. از طریق دسترسی به سامانه ERP از طریق تلفن‌های همراه هوشمند، تبلت و یا رایانه‌های موجود در منازل (به‌شرط وجود اینترنت) امکان‌پذیر است. از طریق سامانه ERP دانش‌آموزان تنها با وارد نمودن کد ملی خود، می‌توانند از آموزش معلمان مجرب استان استفاده نموده، تمرینات متعدد را حل کرده و بازخوردهای خود را به معلمان در فضای مجازی ارائه نمایند.

زیرساخت‌های ویژه برای پیشبرد فرصت‌های آموزش و یادگیری شامل پتانسیل‌های علمی و معنوی همچون سرگروه‌های آموزشی و معلمان توانمند، همچنین تجهیزات سخت‌افزاری مانند استودیوی کروماکی، بورد هوشمند، تلویزیون لمسی، تبلت لمسی، دیتاشو و بستری امن و ایزوله در فضای مجازی می‌باشد که از مدت‌ها قبل در استان اصفهان برای چنین روزهایی پیش‌بینی و فراهم‌شده بود.

در تهیه این محتوای آموزشی سعی گردیده از معلمانی با تسلط علمی بالا، شیوه تدریس به‌روز، دارای قدرت فن بیان مناسب و آراستگی ظاهری، استفاده شود. در این سبک آموزش، معلمان انتخاب‌شده می‌بایستی از تمامی تکنیک‌های برقراری ارتباط و ابزار شنیداری و دیداری از قبیل پویانمایی یا فعالیت‌های همراه با دست‌ورزی جهت هرچه بهتر فرایند آموزش استفاده نمایند، به‌ویژه در دروسی چون علوم، ریاضیات، جبر و هندسه. معلمان می‌بایست بتوانند با دانش‌آموزان همانند زمانی که در کلاس درس هستند ارتباط برقرار نمایند.

در ابتدا فراخوانی جهت دعوت از معلمان مستعد این نوع آموزش ارسال گردید. سپس برای تولید فیلم‌های آموزشی، دو استودیوی مجازی با پرده کروماکی سبز و استودیوی real شروع به کار نمودند. در استودیوی کروماکی فیلم‌های آموزشی ضبط و تصاویر مربوطه به آن اضافه می‌گردد و پس‌از آن در نرم‌افزار مربوطه ویرایش گردیده، در سرور بارگذاری شده و از طریق سامانه ERP در اختیار دانش‌آموزان استان قرار می‌گیرند. استودیوی دوم، استودیوی real می‌باشد که تدریس معلمان را در شرایط کارگاهی و آزمایشگاهی ضبط و پخش می‌نماید. در این‌بین، هماهنگی و انتخاب معلمان، اولویت‌بندی دروس و همچنین برنامه زمان‌بندی‌شده جهت تدریس و نظارت بر تدریس ارائه‌شده توسط گروه‌های آموزشی و سرگروه‌های درس مربوطه صورت می‌پذیرد.

در این شیوه سعی شده است، تدریس‌ها بر اساس کتاب درسی و به روش آموزش معکوس انجام گیرد. ابتدا دانش‌آموزان درس موردنظر را مطالعه نموده و پس‌از آن با مشاهده فیلم آموزشی اشکالات خود را از طریق ارتباط دوطرفه با معلم خود مطرح نمایند.

فیلم‌ها پس از بارگذاری روی سرور در تمامی ساعات شبانه‌روز در دسترس دانش‌آموز قرار می‌گیرد. علاوه بر آن معلمان می‌توانند در گروه‌هایی که تشکیل می‌دهند به بحث و تبادل نظر و اشتراک تجربیات با سایر همکاران بپردازند.

نتیجه‌گیری

اقدامات بهداشت عمومی مانند فاصله اجتماعی، تعطیلی مراکز آموزشی، لغو اجتماعات (مانند مراسم مذهبی، مسابقات، همایش‌ها و کنسرت‌ها)، قرنطینه خانگی، آموزش رعایت بهداشت عمومی و فردی از مؤلفه‌های مهم پاسخ‌های محلی، ملی و بین‌المللی به شیوع بیماری کووید-۱۹ است. وزارت آموزش و پرورش یکی از نهادهایی است که بلافاصله پس از تأیید ورود بیماری کووید-۱۹ به کشور، جهت حفظ سلامت عمومی، اقدام به تعطیلی مدارس نمود اما بدون از دست دادن فرصت با شعار «آموزش تعطیل نیست»، مجدداً به شکلی متفاوت وارد عرصه وظایف ذاتی خود شد. از آنجاکه بسترهای مناسب آموزش مجازی و از راه دور در بسیاری از نقاط ایران تاکنون ایجاد نگردیده بود و یا در صورت وجود، به‌خوبی توسعه نیافته‌اند، چالش‌های فراوانی را در خصوص آموزش از راه دور به وجود آورد. از آنجاکه استان اصفهان با داشتن منابع انسانی توانمند و مجرب در عرصه‌های مختلف و همچنین داشتن سامانه جامع منابع سازمانی (ERP) و مجهز بودن مرکز تحقیقات استان به امکانات لازم از جمله استودیو کروماکی و real از شرایط مناسب‌تری نسبت به سایر استان‌های کشور برخوردار بود. آموزش و پرورش استان که یکی از استان‌های پیش‌تاز و خلاق در امر آموزش فناوری کشور می‌باشد، از همان ابتدا سعی نمود با برنامه‌ریزی و اجرا خلاقانه برنامه و طرح‌های متنوع از بروز برخی آسیب‌ها جلوگیری نماید و از شدت ظهور برخی آسیب‌های دیگر جلوگیری کند تا بتواند حداکثر استفاده از شرایط پیش‌آمده در استفاده از آموزش آنلاین و از راه دور محقق نماید و موفق شد این تهدید را به فرصتی بی‌نظیر در تحولات آموزشی، تبدیل نماید. در این مقاله، تنها به گوشه‌ای از تلاش‌های انجام‌شده، اکتفا گردید، سایر اقدامات دیگر در این مقوله نمی‌گنجد. تحقق و شروع نوآوری و تغییرات جدید، پا به پای کشورهای پیشرفته، یک همفکری کلی و حمایت همه‌جانبه را می‌طلبد. امید است با توجه به شرایط موجود و چالش‌های پیش رو، کشور عزیزمان ایران، یکی از کشورهای پیش‌تاز در ابداع و اعمال تغییرات آموزشی در جهان باشد.

تشکر و قدردانی

با تشکر فراوان از تمامی همکاران و عزیزانی که در این راه مشوق و یاریگر ما بودند. از معاونت‌های محترم اداره کل، اداره فناوری اطلاعات و ارتباطات و اداره تحلیل محتوای اداره کل تا مسئولین محترم مرکز تحقیقات معلمان و انجمن علمی معلمان استان. قدردانی ویژه از تمامی معلمان و فرهنگیان استان که با توان تمام تلاش شبانه‌روزی خود، شعار «آموزش تعطیل نیست»، را نه در حد شعار بلکه با تمام وجود عملیاتی نمودند.

منابع

- Braunack-Mayer, A., Tooher, R., Collins, J. E., Street, J. M., & Marshall, H. (2013). Understanding the school community's response to school closures during the H1N1 2009 influenza pandemic. *BMC public health*, 13(1), 344.
- Brazendale, K., Beets, M. W., Weaver, R. G., Pate, R. R., Turner-McGrievy, G. M., Kaczynski, A. T., . . . von Hippel, P. T. (2017). Understanding differences between summer vs. school obesogenic behaviors of children: the structured days hypothesis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 100.
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*.
- Decosimo, C., Hanson, J., Quinn, M., Badu, P., & Smith, E. (2019). Playing to live: outcome evaluation of a community-based psychosocial expressive arts program for children during the Liberian Ebola epidemic. *Global Mental Health*, 6(e3).
- UNESCO. (2020). COVID-19 Educational Disruption and Response. from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- Wang, G., Zhang, J., Lam, S. P., Li, S. X., Jiang, Y., Sun, W., . . . Li, S. (2019). Ten-Year Secular Trends in Sleep/Wake Patterns in Shanghai and Hong Kong School-Aged Children: A Tale of Two Cities. *Journal of Clinical Sleep Medicine*, 15(10), 1495-1502.

Implementation of online teaching and learning plan in Isfahan's schools during Covid-19 outbreak

Abstract

The COVID-19 has changed the world's perspective about education dramatically, and globally causes many differences in learning ways to students. During the Coronavirus pandemic, many countries have taken decisive actions to reduce its epidemic, while the students have been requested to stay home and follow new learning platforms. Many distance learning content has been complied. In Iran, and especially in Isfahan, ERP and Chromakey and real studios have been applying to develop learning content in terms of textbooks' syllabus to ensure "learning never stops". This paper explained the ERP's features and structure and noticed the methods and actions that Department of Education in Isfahan has taken. Finally, it is proposed some suggestions about distance learning development in COVID-19 circumstances.

Keyword: COVID-19, ERP, Distance Learning, Virtual Learning.